

УДК 338.43:004

Ю. О. Сорока,

аспірант, Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

СУТНІСТЬ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Yu. Soroka,

graduate student, Dnepropetrovsk state agrarian-economic to the university

THE ESSENCE OF THE RESOURCE POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Дано визначення поняттю "ресурсний потенціал" та визначено сутність і склад ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, подано методику оцінювання його величини й ефективності використання. Проведено аналіз останніх досліджень з питань оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Виділено та охарактеризовано групи чинників використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Given the the definition of "resource potential" and defined the nature and structure the resource potential of agricultural enterprises, given its magnitude estimation method and efficiency. An analysis the latest research on evaluating the effectiveness of resource potential of agricultural enterprises. Distinguished and characterized group of factors of resource potential of agricultural enterprises.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, ресурсний потенціал, сталий розвиток, інвестування.

Key words: agricultural enterprise, resource potential, steady development, investing.

ВСТУП

В мовах ринку, що характеризується нестабільністю макро- і мікро- економічних факторів, одним з першочергових завдань керівництва стає формування та оцінка поточних перспективних можливостей підприємства, тобто його потенціалу, а також збалансування можливостей підприємства з потенціалом зовнішнього середовища для досягнення запланованих завдань функціонування в умовах конкуренції сьогодення та в перспективі. На сучасному етапі конкурентоспроможність підприємства забезпечується переважно нарощуванням наявних ресурсів, впровадження нових технологій, інноваційних трансформацій. Ринкове середовище висуває жорсткі вимоги до підвищення ефективності наявних ресурсів та напрямів розбудови і зміцнення ресурсного потенціалу, зниження затрат на виробництво, підвищення якості товарів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблеми формування та використання ресурсного потенціалу досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені О.А. Богуцький, М.В. Гладій, В.К. Гаркавий, І.В. Мегедін, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук, А.І. Анчишкін, Д.А. Чернишов, А.І. Абалкін, Ю.Ю. Донець. Проте більшість теоретичних концепцій розвитку ресурсного потенціалу, структури та властивостей, що лежать в основі його використання, є недостатньо обґрунтованими або суперечливими.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є узагальнення трактувань поняття "ресурсний потенціал підприємства", уточнення його складу та пошуку підходів до забезпечення ефективного використання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Вивчення ресурсного потенціалу підприємства є необхідною складовою та передумовою формування стратегії (стратегічних альтернатив) його розвитку. Коло визначень ресурсного потенціалу підприємства дуже широке — від надзвичайно вузького його розуміння як річного обсягу виробництва продукції до таких загальних категорій, як соціально-економічна система [2]. Його розглядали як елемент виробничих відносин щодо використання здатності трудових ресурсів до створення матеріальних благ, як сукупність наявних ресурсів для досягнення поставленої мети, як максимально можливий обсяг матеріальних благ та послуг, який можна отримати за умови оптимального використання наявних ресурсів, як реальну чи ймовірну здатність виконати цілеспрямовану роботу та інші [1; 4; 7].

Відповідно до наведених теоретичних положень, ресурсний потенціал підприємства — це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, зокрема здатність робітників підприємства ефективно використовувати наявні ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства. При цьому ресурсний потенціал

підприємства можна охарактеризувати чотирма основними критеріями:

— реальними можливостями підприємства в тій чи іншій сфері діяльності (також і нереалізовані можливості);

— обсягом ресурсів як залучених, так і підготовлених до використання у виробництві;

— здатністю кадрів (менеджерів) використовувати ресурси, вміння розпоряджатися ресурсами підприємства;

— формою підприємництва та відповідною організаційною структурою підприємництва [3; 5; 8].

Потенціал підприємства ототожнюють з масштабом діяльності об'єкта, а для його характеристики використовують поняття розмір підприємства і його виробнича потужність. При цьому під розміром розуміють: площі, кількість робочих місць для обслуговування виробництв, обсяг продукції, сумарну вартість засобів, а під потужністю — обсяг продукції у натуральному виразі. Основними характеристиками розміру та потужності є умови й інтенсивність використання ресурсів підприємства за призначенням, ефективність використання всіх видів ресурсів для оптимізації можливостей окремого підприємства. Різноманіття підходів до розуміння сутності потенціалу підприємства дозволяє вважати його багаторівневим і багатоаспектним поняттям, зміст якого розкривається у всьому комплексі його проявів. При цьому практично всі визначення поняття потенціалу певною мірою спираються на ресурси підприємства та досягнення ним відповідних цілей.

Ресурсний потенціал можна охарактеризувати як матеріальну умову для відтворення просторових (земельних), трудових та матеріально-технічних ресурсів та як сукупність збалансованих факторів для ефективного функціонування підприємства на сільських територіях незалежно від форми власності, з урахуванням організаційних, галузевих, виробничих та регіональних особливостей. Поняття ресурсного потенціалу використовується в економічній науці під час обґрунтування напрямів розвитку, ефективного функціонування та удосконалення господарського механізму з метою підвищення результативності діяльності окремих підприємств та галузей. Ресурсний потенціал можна розглядати як сукупність та взаємозалежність двох понять "ресурси" та "потенціал" підприємства [4].

До складу ресурсного потенціалу входять наступні складові:

1. Матеріальні ресурси — це ресурси в натурально-речовинній формі, які використовуються у виробничій (господарчій) діяльності

підприємства. До їх складу входять основні фонди та частка обігових фондів. Основні фонди — це матеріально-речовинні цінності підприємства, які використовуються або призначені як засоби праці. За класичною економічною теорією засобами праці є "річ або комплекс речей", які людина поміщає між собою та предметом праці для впливу на предмет праці та створення умов для виробничої діяльності. До основних фондів відносять будівлі, технічні споруди, обладнання, транспортні засоби та ін.

Не всі матеріальні цінності відносяться до основних фондів, а тільки ті, термін служби яких більше 1 року і вартість їх не перевищує 500 грн. за одиницю. Інші їх характерні ознаки: основні фонди фізично зношуються, морально старіють, втрачаючи свою споживачку вартість у зв'язку з появою нових, більш досконалих, або меншої вартості видів обладнання, машин та інші. Частина фондів входить до складу матеріальних ресурсів, до них відносять малоцінні та швидкозношувані предмети, пакувальний матеріал, паливо, електроенергія, технологічні та ін.

2. Нематеріальні ресурси — об'єкти промислової та інтелектуальної власності, здатні приносити користь тривалий час: гудвил, ноу-хау, база знань, база даних, патент, винахід та ін.

3. Трудові ресурси підприємства — кількість робітників, зайнятих на підприємстві, та тих, хто належить до його складу за основною та допоміжною діяльністю. Своєчасна і високоякісна підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації персоналу, що сприяє широкому діапазону його теоретичних знань, практичних умінь і навичок, є найважливішим фактором ефективної роботи підприємства.

4. Фінансові ресурси — сукупність грошових прибутків та надходжень, які знаходяться в розпорядженні підприємства для виконання фінансових обов'язків, здійснення витрат на відтворення підприємства та для стимулювання робітників. Фінансові ресурси дуже важливі як вихідний вид ресурсів для створення та діяльності підприємства, вони забезпечують процес виробництва, є неодмінною умовою безупинності процесу виробництва. Потрібно звернути увагу на те, що в теперішній час, маючи достатню наявність на підприємстві основних фондів та кадрів, підприємства іноді не здатні працювати, тому що не мають необхідної суми готівкових грошових коштів (фінансових ресурсів).

Загальним для всіх видів ресурсів є питання про ефективність їх використання. Головне полягає в тому, що для оцінки ефективності того чи іншого виду ресурсів корисний резуль-

тат діяльності підприємства порівнюється з витратами на отримання цього корисного результату [5]. В економічній літературі відсутній єдиний методологічний підхід до оцінки величини ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Більшість авторів у своїх публікаціях взагалі намагаються уникати цього питання, зосереджуючи свою увагу на характеристиці складових ресурсного потенціалу та напрямках підвищення ефективності його використання [6].

Н. Міщенко виділяє ряд рамкових умов, які, на її думку, необхідно враховувати при розробці інтегрального показника оцінки ресурсного потенціалу підприємства: вирішення проблеми співставлення вартісних і натуральних оцінок елементів потенціалу, розробка системи збору достовірної первинної інформації та недопущення подвійного рахунку при оцінці, розробка нових математичних моделей на основі коригуючих коефіцієнтів, приведення до зіставного виду абсолютних і відносних показників [7].

Оцінювати загальний обсяг ресурсного потенціалу за допомогою інтегральної оцінки земельних, трудових ресурсів та основних виробничих фондів пропонують й інші дослідники. Так О. Рубай пропонує розрахунок інтегрального показника ресурсозабезпеченості господарств на основі розрахунку часткових індексів, адаптованого до умов конкретного регіону [8]. Розробку методик оцінки ресурсного потенціалу окремо для різних регіонів не можна вважати доцільною, бо перелік складових ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств може швидше відрізнятися в залежності від виду діяльності підприємства, ніж від місця їх знаходження.

Свій варіант вирішення проблеми пошуку спільних одиниць виміру для різних складових ресурсного потенціалу пропонує Н. Дацій. Вона розглядає можливість здійснювати вартісну оцінку сукупного ресурсного потенціалу через оціночні параметри основних виробничих засобів, оскільки на сьогоднішній день вони мають найбільш відпрацьовані офіційні методики переоцінки. Скореговані основні виробничі засоби, на думку автора, можуть виступати в ролі взаємозамінних ресурсів, що дозволить знайти фондовий аналог одиниці трудових і земельних ресурсів [9].

Таким чином, для оцінки величини ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства необхідно забезпечити виконання триєдиного завдання: 1) визначити перелік ресурсів, які є у володінні чи розпорядженні підприємства; 2) кількісно оцінити наявність

кожного виду ресурсу; 3) привести показники кількості окремих видів ресурсів до спільної одиниці виміру для подальшого визначення обсягу ресурсного потенціалу в цілому.

При вирішенні кожного із зазначених завдань можуть застосовуватися окремі методики, виходячи із специфіки ресурсу, інформаційної бази про нього та наявного інструментарію у дослідника. Але в будь-якому випадку має забезпечуватись кінцевий результат: отримання даних про наявний ресурсний потенціал, придатних для подальшого їх використання при оцінці ефективності використання цього потенціалу.

Визначення переліку ресурсів для їх подальшого оцінювання доцільно супроводжувати групуванням цих ресурсів за принципом спільності використовуваних одиниць виміру їх кількості. Таке групування полегшить систематизацію інформації про наявні ресурси. Поява у підприємства нового виду ресурсів передусім вимагатиме правильного віднесення цього ресурсу до однієї з існуючих класифікаційних груп. Спільність одиниць виміру для однієї групи ресурсів дозволить визначити кількість ресурсу і за прийнятою методикою включити до складу ресурсного потенціалу [6].

Модель аналізу трудового потенціалу повинна складатись із таких блоків показників: Блок 1. Узагальнюючий аналіз кадрового потенціалу підприємства. Блок 2. Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами. Блок 3. Аналіз організації праці. Блок 4. Аналіз ефективності використання кадрового потенціалу. Блок 5. Аналіз виробничо-фінансових результатів поліпшення використання кадрового потенціалу підприємства.

Оцінюючи використання основних засобів підприємства, необхідно розробити модель оцінки, яка б складалась із таких показників: 1. Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами; 2. Аналіз складу і структури основних засобів; 3. Аналіз виробничо-фінансових результатів використання основних засобів.

Загальна модель аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами та ефективності їх використання повинна містити таку систему показників аналізу: матеріального потоку; ринку матеріальних ресурсів; нормативів регулювання ринку матеріальних ресурсів; індикативного плану; обсягу і структури матеріальних ресурсів; матеріаломісткості продукції; матеріальних витрат на виробництво; виробничо-фінансових результатів, які досягаються за рахунок раціонального використання матеріалів.

ВИСНОВОК

Таким чином, ресурсний потенціал підприємства можна визначити як економічні можливості підприємства, пов'язані із сукупністю різноманітних ресурсів (елементів ресурсного потенціалу), які є у наявності або можуть бути мобілізовані з певних джерел (з урахуванням факторів внутрішнього та зовнішнього середовища) для їх використання у господарській діяльності з метою посилення конкурентних переваг, вдосконалення менеджменту підприємства та досягнення поставлених стратегічних та тактичних цілей. Відповідно до основних видів ресурсів підприємства у складі ресурсного потенціалу можна виділити матеріальну, нематеріальну, фінансову та кадрову складову, ефективне використання яких дозволить підтримати фінансовий стан підприємства на високому рівні у стратегічній перспективі та надасть можливість розширення його діяльності.

Література:

1. Богацька Н.М., Ковальчук О.С. Ресурсний потенціал підприємства: сутність та стратегія використання / Н.М. Богацька, О.С. Ковальчук // Вісник Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. — Вип. 11. — 2007. — С. 57—62.
2. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібн. / Н.С. Краснокутська. — К.: Вид-во ЦНА, 2005. — 352 с.
3. Лагун М.І. Економічний потенціал як основа розвитку бізнесу / М.І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — Вип. 5 (84). — С. 77—82.
4. Сердак С.Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання / С.Е. Сердак // Академічний огляд. — 2008. — № 2. — С. 83—88.
5. Боровик В.В. Резерви підвищення ефективності використання ресурсів у сільськогосподарському виробництві за допомогою моделювання / В.В. Боровик // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 10. — С. 41—44.
6. Збродська О.В. Методика оцінки величини та ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій / О.В. Збродська: матеріали ІХ всеукр. наук. прак. конф. [Інноваційний потенціал української науки — ХХІ ст.] (м. Запоріжжя, 27—30 груд. 2010 р.). — Запоріжжя, 2010. — С. 91—95.
7. Міщенко Н.М. Поняття ресурсного потенціалу підприємства та проблеми його оцін-

ки / Н.М. Міщенко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. — Вип. 17.2. — 2007. — С. 189—192.

8. Рубай О.В. Економічна оцінка використання ресурсного потенціалу сільськогосподарськими підприємствами: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.02 / Сумський національний аграрний ун-т. — Суми, 2003. — 20 с.

9. Дацій Н.В. Формування та ефективне використання ресурсного потенціалу в сільському господарстві: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.02 / Харківський національний аграрний ун-т ім. В.В. Докучаєва. — Х., 2003. — 20 с.

References:

1. Bohats'ka, N.M. and Koval'chuk, O.S. (2007), "Resource potential of the enterprise: the nature and use strategy", *Visnyk Vinnyts'koho torhovel'no-ekonomichnyj instytut KNTEU*, vol. 11, pp. 57—62.
2. Krasnokuts'ka, N.S. (2005), *Potentsial pid-priemstva: formuvannia ta otsinka [The potential of the enterprise: the formation and evaluation]*, TsNL, Kyiv, Ukraine.
3. Lahun, M.I. (2008), "Economic potential as the basis of business", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 5 (84), pp. 77—82.
4. Serdak, S.E. (2008), "Principles of effective resource management entities", *Akademichnyj ohliad*, vol. 2, pp. 83—88.
5. Borovyk, V.V. (2005), "Reserves increase resource efficiency in agricultural production through simulation", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 10, pp. 41—44.
6. Zbrods'ka, O.V. (2010), "Methods of assessing the value and effectiveness of resource potential farms contaminated areas", *IX vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii [IX All-Ukrainian Scientific Conference]*, *Innovatsijnyj potentsial ukrains'koi nauky XXI st. [Innovation potential of Ukrainian science — XXI century]*, Zaporizhzhia, Ukraine, pp. 91—95.
7. Mischenko, N.M. (2007), "The concept of resource potential of the company and its evaluation", *Naukovyj visnyk Natsional'noho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, vol. 17.2, pp. 189—192.
8. Rubaj, O.V. (2003), "Economic evaluation of resource potential agricultural enterprises", Ph.D. Thesis, Economics, Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine.
9. Datsij, N.V. (2003), "Formations and efficient use of resource potential in agriculture", Ph.D. Thesis, Economics, V.V. Dokuchaiev Kharkov National Agrarian University, Kharkov, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 04.12.2014 р.*